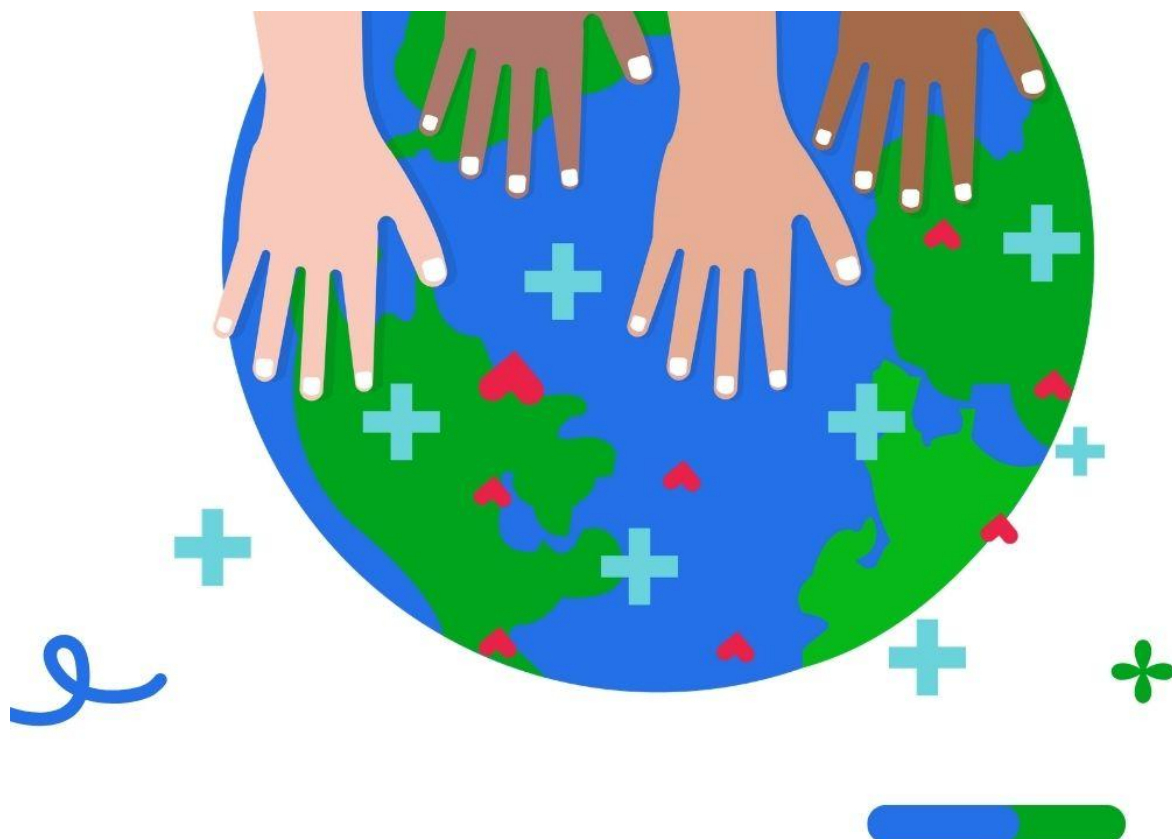

חברה - תרבות

שכונתי שפירא

חברה תרבות – רציונל

חברה תרבות הוא שיעור ייחודי בבית הספר, הוא משלב תוכן של תרבות יהודית ישראלית ושל רב תרבותיות, מתוך הבנה שילדות וילדים שחולקים מרחב מגוון צריכים לפתח זהות אישית, לצד הכרות והכרה בזהויות של אחרים.

השיעור הוא שיעור שבועי, כאשר לכל חודש יש נושא, והלמידה היא מגוונת -

- ♥ יצירתיות – כל שכבה בוחרת נושאים למיקוד מתוך נושאי העל (אין כוונה "להספיק" הכל או לרוץ על נושאים) חשוב להתאים את אופני הלימוד לכיתות וילדים.ות
- ♥ חוויה, חשיפה והכרות
- ♥ פיתוח ידע לצד סקרנות
- ♥ התנסות - שירים, משחקים, אוכל ועוד
- ♥ הכרת מושגים – שימשו את הלומדות.ים בשיעור, בלמידה הכללית ובעיקר בחיים (המושגים בתוך כל פרק שיישלח / בחוברת)
- ♥ דיון, שיח קבוצתי, שאלות שאלות לטובת העמקת ההבנה.

הנושא הפותח הוא -

התחלות חדשות, ראשי שנה, חגי תשרי (פחות מפורטים פה – יש אינסוף חומרים ברשת), תפילה, מסיק הזיתים

תרבות ורב תרבותיות (מתוך תקציר מאמר באתר ברנקו – [לתקציר ולמאמר המלא](#))

מושג התרבות

מושג התרבות פותח לראשונה על ידי אנתרופולוגים בסוף המאה ה-19, כאשר ההגדרה הראשונה והמפורסמת ביותר ניתנה על ידי אדוארד טיילור. על פי טיילור, תרבות היא אותה שלמות מורכבת של ידע, אמונה, אומנות, מוסר, חוק, מנהגים וכל אותם הכישרונות וההרגלים שהאדם רוכש אותם בהיותו חלק מהחברה. במשך השנים ניתנו הגדרות רבות למושג התרבות על ידי אנתרופולוגים וחוקרי תרבות. קליפורד גירץ, בספרו "פרשנות של תרבויות" הציג חלק קטן מההגדרות שאסף קלייד קלקהון:

- דרך החיים הכוללת של עם
- המורשת החברתית שהפרט רוכש מקבוצתו
- דרך חשיבה, הרגשה והאמנה
- הפשטה של ההתנהגות
- תאוריה של האנתרופולוג על האופן שבו מתנהגת למעשה קבוצה של בני אדם
- מחסן של למידה נאגרת
- מערכת אוריינטציות תקניות לבעיות קבע
- התנהגות נלמדת
- מנגנון לקביעת התקנות הנורמטיביות של ההתנהגות
- מערכת של טכניקות הסתגלות, הן לסביבה החיצונית והן לבני אדם אחרים
- משקע של ההיסטוריה

בעקבות תאורטיקנים כמו גירץ ותאוריות כמו אנתרופולוגיה סמלית, נהוג כיום לעשות הבחנה בין גילוייה של התרבות, היינו, ההתנהגות בפועל, ובין הערכים, האידאלים והאמונות המשותפות לבני האדם. כך שהגדרות התרבות עוסקות כיום בעיקר באותם ערכים, אידאלים ואמונות ולא בהתנהגות הנראית לעין. כפי שגירץ רואה זאת (על פי רעיון של מקס ובר), היות שהתרבויות הן רשתות המשמעות שטווה האדם בעצמו והוא כעת אחוז בהם. ובמקום אחר כתב: "מערכת סדורה של משמעות וסמלים, שעל פיה מתנהלת האינטראקציה החברתית."

מקור המילה העברית 'תרבות' הוא מקראי: "והנה קממתם תחת אבתיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף ה' אל ישראל." (במדבר ל"ב, יד). על פי מילון העברית המקראית של קדרי מקור המילה הוא באכדית: "תרבותו" (tarbûtu) "שפירושו "חניך" או "תלמיד"

חינוך רב-תרבותי / ג'יימס א' בנקס

מטרתו של חינוך רב תרבותי היא להבנות מחדש ארגונים חינוכיים כך שכל התלמידים, ובכלל זה בנים לבנים ממעמד הביניים, ירכשו את הידע, המיומנויות והגישות הנדרשות על מנת לתפקד באופן אפקטיבי בחברה רבת-תרבויות ומגוונת אתנית.

בחינוך רב תרבותי אין הכוונה שמחנכים ילמדו את "האחר". בכך הם דוחקים אותו לשוליים. חינוך רב תרבותי אינו אנטי-מערבי. שורשיו הם בתרבות המערבית, והוא **צמח מהתנועה לשוויון אזרחי** המעוגנת באידיאלים דמוקרטיים מערביים כגון חופש, צדק ושוויון.

ואף שהוא לא מתנגד לתרבות המערבית, הוא כן תובע שהאמת על המערב תיאמר ותילמד על ידי התלמידים: על הניצול של בני גזעים אחרים, על המתח בין אידיאלים של שוויון וצדק לבין מציאות של גזענות וסקסיזם (שכבות גבוהות).

לתפיסת בנקס, חינוך לדמוקרטיה הוא גם חינוך לשיפור מתמיד של החברה. הוא מערער על תפיסות פוזיטיביסטיות של ידע, ומקבל תפיסות פוסט-מודרניות של הבניית הידע. ידע הוא תלוי-הקשר, ומושפע מהערכים והחוויות של הלומד. והיות שידע הוא בסיס לפעולה, נובע מכך שידע שונה, תפיסות שונות, תיאוריות ופרדיגמות שונות יובילו לפעולות שונות. משום כך חיוני להבין את אלה, את התרבות של הלומד/יודע על מנת להבין את בחירות הפעולה שלו/ה. חינוך רב תרבותי אינו מפלג חברתי אלא הוא מלמד את התלמידים איך אנשים מרקע שונה, מתרבות שונה, יכולים ללמוד לקבל ולהבין את ההבדלים והשונות ביניהם: בני קבוצות אתניות שונות, נשים, להט"בים, צעירים או זקנים.

ריבוי נקודות מבט

אחת המיומנויות החשובות בעיסוק בזהות, בהעמקה בנושאים של דמיון ושוני היא היכולת להחזיק נקודות מבט שונות סביב השולחן, וחשוב, בשיעורים אלו, ובכלל במידה ובשיחות בכיתה – לכבד, להקשיב, לתת מקום לדעות של כולן.ם, להבין שחשוב לדבר על הדברים, ושאלנו משתנים ומתפתחים. חשוב להפריד בין – עובדה לדעה, ולתת מקום לידע – שכן עליו נבנית החשיבה.

ריבוי נקודות מבט

מטרה:

חינוך לאקטיביזם

הכרות עם
קבוצות/דילמות לא
מוכרות

שיח על ערכים ורגשות
ולא על קטגוריות
(לדוגמה "ימין-שמאל")

יש יותר מדרך אחת
לפתרון

מה:

- למידה מוזיאלית
- למידה סביב מעגל השנה
- חברותות, מעגלי שיח
- סמינרים וסיורים
- שיעורי מחנכת

איך:

חשיבות ההקשרים – חשיבה מסדר גבוה יושבת על הקשרים בין תחומי דעת

כאשר אנו רוצות לייצר חשיבה מבוססת ידע ובעלת יכולת חשיבה מרמה גבוהה עלינו לחבר נושא לנושא, לחבר ידע קודם לידע קיים ולחבר נושאים שלא נתפסים כקשורים.

לדוגמה – כאשר אני מדברת על לוח שנה ואני מחברת את תהליכי המצאת הדתות ללוח השנה אני בונה תשתית היסטורית לצד הבנה של תהליכים חברתיים-תרבותיים (בכיתות א' – ב' – נסביר שיש שלוש ספירות ולא נכנס להסברי עומק). כאשר נשיר שירים של שנה חדשה – נחבר לפרידה מהשנה הקודמת, כאשר נקיים שיעור חינוך על "משאלות וברכות לשנה החדשה" נוכל לחבר למנהגים תרבותיים.

כאשר אני מחברת בין המפה – התרבות הבבלית, העברית, המוסלמית והנוצרית – אני מבנה הבנה ויזואלית של תהליכים, וכאשר נשוחח על המפה כיום – איראן, עירק, ישראל ועוד – נייצר הבנה שלאט לאט תתגבש (ככל שנעלה בשכבות).

כמובן שניתן להכניס גם חשיבה ביקורתית בכיתות הגבוהות בנושאים רלוונטיים.

לוח שנה, ראש השנה כמנהג בין תרבותי, חגי תשרי, תפילות, התחלות חדשות, מסיק הזיתים

- א. לוח השנה - מדוע יש שלוש ספירות?
- ב. ראש השנה - כאלמנט על דתי חוצה תרבויות.
- ג. חודש אלול וחגי תשרי.
- ד. תפילות ותפילות חילוניות.
- ה. מסיק הזיתים – אמצע ספטמבר – סוף אוקטובר.

מנהג חוצה תרבויות

בכל תרבות חוגגים את ראש השנה, החג / יום אשר מציין את תחילתה של שנה חדשה בספירה של התרבות, מהרגע בו היא החלה "לספור" את מניינה. במרחב המזרח התיכון נהוג להתייחס לתרבות הבבלית כראשונה שחלה את המנהג.

בתרבויות השונות נוהגים לסיים את השנה במנהגים מסוימים, לדוגמה בשנה (תרבות) העברית השנה מסתיימת בחודש אלול, חוד של תפילות, כפרה, הסתכלות על השנה הקודמת. "מבחינת החקלאים במזרח התיכון הקדום, היה הגיוני לקבוע את ראש השנה באביב - עונה של נביטה, המלטות והתחלות חדשות. ברגע שהאסטרונומים-הכוכבים הבבלים זיהו את הירח החדש, שעלה אחרי יום ההשתוות האביבי, ב-21 במרס, הם הכריזו על חגיגות שנמשכו 11 יום. גם מהלוח העברי הקדום ניכר כי ראו אז בחודש ניסן, חודש האביב, את הראשון בחודשי השנה. כבר בתקופת המקרא היו ככל הנראה "שתי התחלות" לשנה: האחת באביב והאחרת בסתיו, וכך ציין חודש תשרי את סוף השנה החקלאית (אסיף) ואת תחילתה של השנה החקלאית החדשה.

עד היום יש תרבויות שחוגגות את ראש השנה במועד האביבי, בהן האיראנים, הזורואסטרית והבהאים, שמקפידים לחגוג אותו ב-21 במרס. התאילנדים חוגגים את ראש השנה שלהם באמצע אפריל, וכך גם כמה קבוצות בהודו. אחרים חוגגים בסתיו (ההודים באוקטובר-נובמבר, האתיופים בספטמבר), אך ברוב רובו של העולם מקבלים את פניה של השנה החדשה בחורף דווקא (הסינים, הטייוואנים, הוויטנאמים וכן כל העולם המערבי והנוצרי). מתוך – "מסע אחר" / זהרה רון, פורסם ב- YNET

כתבה על ראשי שנה בעולם -

<https://www.masa.co.il/article/%D7%94%D7%AA%D7%97%D7%9C%D7%95%D7%AA-%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%A9%D7%A0%D7%94-%D7%98%D7%95%D7%91%D7%94-%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%9D/>

חודש אלול הוא חודש מעניין, כדאי לתת אותו כדוגמה לשינויים לאורך ההיסטוריה - מקור שמו של החודש, כשמותיהם של שאר החודשים בלוח העברי, הוא מתקופת גלות בבל. יש המקשרים אותו למילה "אולול", שפירושה באכדית "קציר", היות שהוא חל בסיום תקופת הקציר באכדית (lulu):

על פי פירוש אחר משמעות המילה אלול היא טיהור וכפרה. בלוח גזר נקרא החודש "ירח קיץ", על שם אסיף הפירות (או קיצוץ התאנים) בתקופה זו. מקור אפשרי נוסף לשם הוא "אלל" - בארמית חיפוש. הדבר מבטא את העובדה שחודש אלול הוא חודש התשובה והפשפוש במעשים.

השם 'אלול' מופיע לראשונה במקרא בספר נחמיה [2] בקרב עדת ביתא ישראל החודש נקרא לול.

להלן ספירות השנים בלוחות השנה השונים, לפי סדר ההופעה של "אלהים" / "אללה" האל היחיד הראשון שנוצר והתפתח במזרח התיכון, החל מתרבויות בבל ומסופוטמיה, עד לשלושת הדתות שלנו:

התרבות היהודית - עברית - התש"פ (גימטריה) - 5786 לספירה
הדת - תרבות הנוצרית - 2026 לספירה (מהולדת / מות ישו)
הדת - תרבות המוסלמית - לוח השנה ההיג'רי - הספירה החלה בשנת 632 בקירוב, השנה היא 1447 לספירה ההיג'רית.

הסבר מוצלח ללוחות השנה שלנו וההסטוריה שלהם במזרח התיכון, כולל תמונות של ממצאים ארכיאולוגיים,

מכון דוידסון:

<https://davidson.weizmann.ac.il/online/sciencepanorama/%D7%94%D7%9C%D7%95%D7%97%D7%95%D7%AA-%D7%A9%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%93%D7%99%D7%9D-%D7%A2%D7%9D-%D7%94%D7%96%D7%9E%D7%9F>

לוח שנה סרטון הסבר מעניין של "כאן חינוכית"

[/https://www.facebook.com/kankids/videos/516161082263602](https://www.facebook.com/kankids/videos/516161082263602)

בכל התרבויות ישנם סמלים ומאכלים שנהוג לקיים בראשי השנה.

א' - ב'

שימוש בשירי החגים (כדאי לעבור על שיר החודשים העבריים "תשרי חשוון"), יש סדרות נהדרות על חגים, כולל קשת ענן הישנה.

לשוחח על ארוחת ראש השנה – מה נהוג לאכול? מה נהוג לברך? לדבר על דומה ושונה בין בתים ומנהגים כמסורת שהיא חלק מתרבות של עם.

לשאול ילדים מדתות אחרות – מתי ראש השנה שלהם, מה נהוג לאכול בו? איך חוגגים? לשוחח על "סליחה" ומשמעותה.

להסביר מעט – דרך סרטונים על לוחות השנה השונים.

ג' - ו' וחנ"מ

בנו תמהיל שמתאים לכן – ם.

מושגי בסיס לשימוש

חג ומועד

תרבות

מסורות דומות

היסטוריה משותפת

מנהגים

סמלים

תפילה

דוגמה על תרבות שיש לה קבוצה בביה"ס, יש למצוא חומר על תרבויות רלוונטיות בכל כיתה

להודו אין ראש שנה יחיד ואחיד, מכיוון שהיא מורכבת מעמים, דתות ומחוזות רבים. עם זאת, החג המרכזי המזוהה ביותר כראש שנה העממי והפופולרי הוא חג ה**דיוואלי** (חג האורות), ואילו בלוח הרשמי מוגדרת השנה החדשה בחודש האביבי צ'איטרה [1, 2].

מועדי השנה החדשה בהודו

- **דיוואלי (Deepavali)** פסטיבל האורות הנחגג בין אוקטובר לנובמבר. הוא משמש אצל רבים כציון השנה החדשה, ומציין התחדשות ושגשוג (ניתן לחבר לחגי האור ועוד נעסוק בו)
- **פוטהננדו / יודיאדי / גודי פאדווה**: ראשי שנה אזוריים לפי הלוח ההינדואי-ירחי, הנחגגים באביב (בחודש צ'איטרה, בדרך כלל בחודש מרץ) במדינות שונות כמו טמיל נאדו, מהרשטרה וקרנאטקה.
- **לוח השנה הלאומי של הודו**: הלוח האזרחי-שמש הממשלתי מתחיל ב-22 במרץ (או ב-21 במרץ בשנה מעוברת), ביום הראשון של חודש צ'איטרה.

חומרים לשימוש ראשי שנה

** הילקוט הדיגיטלי חגי תשרי - <https://ebag.cet.ac.il/%D7%97%D7%92%D7%99-%D7%AA%D7%A9%D7%A8%D7%99/>

** חומרים מאתר "תרבות יהודית ישראלית" - <https://www.tarbuty.org.il/page/18995>

כיפור - יש שפע חומרים, ביחרו נושא שמחבר תפילה ובין אדם לאדם (ולא רק בין אדם למקום)
סוכות - מצרפת את הלינקים למערכים של שיטים, וכמובן, כלל החומרים, שירים שנמצאים בשפע ברשת.

<https://bit.ly/45Kx4S6>

תפילה ותפילה חילונית לשנה החדשה, ובכלל

אנחנו חיות וחיים בעולם בו חילוניות ואמונה מתקיימות בערבוביה במרחב הציבורי, ובכל בית ישנו תמהיל שונה על הרצף המורכב שבין אמונה ואי אמונה, דתיות וחילוניות, אימוץ ואי אימוץ טקסים וזהויות מורכבות, שכן כל אחד ואחד מאיתנו מתעצבים ובחרים. ואת אופי חיינו.

כאשר אנו עוסקות בכיתה בנושאים תרבותיים – דתיים עלינו לתת תשומת לב למנעד הקיים בכיתה, לשאול שאלות, לתת דוגמאות ולהיות פתוחות למחשבות ותפיסות עולם מגוונות.

ראשי שנה, בכל הדתות והתרבויות מלוות בטקסים – ארוחות, מנהגים, תפילות, שירים ופולקלור, ולכן חשוב להכיר אותם;

- ♥ בהיבטי הכרות וחשיפה
- ♥ בהיבטי זהות אישית – מה מיוחד אצלנו
- ♥ בשל האוניברסליות – לכל תרבות, דת וקבוצה חברתית ישנם מנהגים שותרתם זהה, אך יישומם מגוון ועשיר.

השוואה בין תפילה לתפילה חילונית (כמובן שהשיח בכיתות א – ג יהיו שנות מהשיח בכיתות ד – ו)

נתחיל בהגדרות

מהי תפילה? מתוך מילון האקדמיה העברית (יש עוד אינסוף הגדרות טובות ברשת)

- בקשה מאלוהים או אמירת שבח לאלוהים
- טקס דתי שמתפללים בו

מהי תפילה חילונית?

כתבה על תפילה חילונית – עבורכן.ם- הצוות

<https://www.ynet.co.il/article/4083928>

מה אתן.ם מכירות – הצוות והילדים.ות?

ניתן להשמיע שימוש של טקסט תפילה על ידי להקות רוק,

לדוגמה אדון הסליחות

לוקחים את הנוסח המקורי שיש ברשת, ספרדי, אשכנזי, רוק ומקיימים דיון

החל מהתפילה עצמה ועד למה ואיך היא מצליחה להישאר קיימת ונוכחת (דיון ללא תשובת בית ספר)

להלן נקמת הטקטור

<https://youtu.be/efoEkfZ09CM?si=R6XLg5vlxsZxFeUV>

לדוגמה - אנא בכוח

שיש לו המון גרסאות ושיעור שמדבר על השוני ביניהן הוא גם מאוד מעניין.

פה יש דוגמאות טובות

<https://www.ynet.co.il/article/4184513>

פוסט על שיר ללא מנגינה שהוא לגמרי תפילה לשנה החדשה

<http://flexibleeducation.blogspot.com/2016/09/blog-post.html?m=1>

שירת משוררים תפילה חילונית-

לו יהי למשל

הלוואי

ועוד אחרים פה-

<https://www.ruvik.co.il/%D7%94%D7%98%D7%95%D7%A8-%D7%94%D7%A9%D7%91%D7%95%D7%A2%D7%99/2022/30922.aspx>

שירי תפילה – אתר תרבות יהודית ישראלית (בחיפוש באתר עם המילה "תפילה" עולים מערכים לכל שכבות הגיל)

<https://www.tarbuty.org.il/page/9006/0>

התחלות חדשות

השנה החדשה מכילה בתוכה את ההבטחה להתחלה חדשה.

לעיתים מחנכת חדשה, כיתה חדשה - מבחינת שלב גילאי, קיץ שמפריד בין שהיה למה שיהיה, וראש השנה. התחלות חדש הוא חלק מחברה - תרבות אך הוא נושא שילווה את שיעורי החינוך, הרפלקציה והשפה במהלך ספטמבר.

התחלות חדשות מחוברות לראשי שנה - הן מתקיימות בתוכן כהנחת יסוד, והן מתפקדות כמרחב מעבר שמכיל בתוכו שרשרת של פעולות / אמונות / תקוות / מסורות (תלוי את מי נשאל) להיפרד ממה שהיה · לזכור · להיטהר · להודות · לאחל · לתקן · להתחדש · להיות יחד · לקוות.

מצרפת כמה דוגמאות תרבותיות, ומתחתן לינקים לחומרים חינוכיים שקשורים להתחלות חדשות.

ראש השנה היהודי הוא שילוב מעניין של **שמחה והתבוננות**. הוא פותח את עשרת ימי התשובה, ולכן ההתחלה החדשה (מסורתית / תודעתית) קשורה גם לבדיקה של השנה שהסתיימה: מה עשיתי, במי פגעתי, מה אני רוצה לתקן ומה אני רוצה להיות בשנה הבאה.

והסמלים עצמם מספרים את הסיפור:

- **שופר** - קול שמעורר, מזמין לעצור ולהקשיב.
- **תפוח בדבש** - משאלה לשנה טובה ומתוקה.
- **רימון** - שפע, ריבוי וברכה.
- **חלה עגולה** - מחזוריות הזמן והחיים.
- **סימני ראש השנה** - לקחת משאלה מופשטת ולהכניס אותה לתוך פעולה, אוכל, משפחה וטקס.
- ראש הדג - שנהיה לראש ולא לזנב.

פרס - אירן

Nowruz פירושו בפרסית "יום חדש". הוא מציין את תחילת האביב ואת התחדשות הטבע, ונחגג כבר יותר מ-3,000 שנה באזורים רבים.

אחד הסמלים היפים הוא **זרעים מונבטים**.

הזרע הוא משהו שנראה כמעט מת — ואז מתחיל לנבוט.

רומא / הספירה הגרגוריאנית

כאן אפשר להכניס סמל נהדר: **יאנוס**, האל הרומי שעל שמו נקרא חודש ינואר.

יאנוס מתואר כבעל שני פנים — אחד מביט לאחור ואחד קדימה. הוא היה קשור להתחלה, למעברים, לדלתות ולשערים.

ניתן להשתמש בשיר של עידית ברק – דלת (הן בקשר ליאנוס / דלת לשנה החדשה או בהקשר חברתי – משמעות הדלת הנפתחת בכיתה – דלת ומשמעותה הסימבולית)
דלת/ עידית ברק

אדם זקוק לפחות לדלת אחת
לפתח את מה שסגר
להכנס כדי לגלות
לצאת בשביל לחפש
לסגר על מנת להניח
אדם זקוק לדלת אחת
לתלות עליה שלט
לקרא לה בשם
אדם זקוק לדלת
כדי שיוכל לנקש עליה ביד רכה
לשמע מישהו בצדה השני
עונה לו: 'בוא'

חומרים כלליים על התחלות חדשות

[התחלות חדשות אתר תל"י - תשרי](#)

[חזרה מחופשה, התחלות חדשות – פסגה לוד](#)

[התחלות חדשות – ספרות יסודי](#)

[מרחב פדגוגי – פותחים שנה](#)

יש עוד מגוון ברשת, וכמובן – שתפו בצוות חומרים שלכן.

قطق الزيتون - מסיק הזיתים

מטרות

הילדות ים יכירו את מנהג מסיק הזיתים
הילדות ים ילמדו באופן חווייתי על הזית, שמן הזית, סגולותיו
הכרה וחשיפה למשמעות של עצי הזית במרחב הים התיכון וארץ ישראל בדתות ובתרבויות השונות
הכרת שירי מסיק ומנהגים של הדתות והתרבויות השונות
שימוש בלמידה באופנים שונים – הכנת זיתים, אומנות, שירים, טקסטים ועוד.

הזית עץ מבורך, חשיבות ומנהגים شجرة الزيتون- أهميتها، عادات وتقاليد

הזית נחשב באסלם כעץ מבורך על סמך הנאמר בפרשה "האור": "אלוהים הוא אור השמים והארץ. אורו נמשל לגומחה אשר בה מנורה, והמנורה עשויה זכוכית, והזכוכית ככוכב נוצץ; היא הוצתה (בשמנו של) עץ מבורך עץ זית" (פסוק 49, תרגום אורי רובין). אין עוררין על חשיבותו העצומה של הזית בחיי היום יום ובטקסים דתיים בכל הדתות באזורנו. יחס הכבוד השמור לזית משתקף באגדה הבאה "כאשר נפטר מוחמד התאבלו רוב העצים כמו האורן, התפוז והלימון וכך יעשו מדי חורף (למען הדיוק הבוטני צמחים אלו הם ירוקי עד). כאשר נשאלו צמחים אחרים מדוע הם אינם עושים כדבר הזה, השיב הזית כזקן הנשאלים: אתה מראה את צערך על ידי סימנים חיצוניים אך יגוננו הקורא את סתרי הלב יוכיח את רצונותינו שהם אמיתיים ופנימיים. אם תבקעו את גזעי פנימה תגלו שהוא שחור מבפנים מצער". בערב ראש השנה המוסלמית, בעת סיום בנייה וכאשר כלה נכנסת בפעם הראשונה לביתה החדש, נהוג לקשט את משקוף הבית בזר עלים ירוקים. לרוב המדובר בענפי זית כבירה להצלחה ושלווה (אמוץ דפני, צמח השדה)

עצי הזית קשורים קשר עמוק ורב שנים לאזורנו. מקורו של הזית במזרח התיכון וממצאים ארכיאולוגיים מצביעים על כך שכבר לפני 6,000 שנה הפיקו בארץ ישראל שמן מפרי הזית. הזית מוזכר פעמים רבות בתנ"ך, בין השאר, בסיפור תיבת

נוח כשענף של זית שנשאה היונה במקורה סימן שהמבול תם. הזית הוא גם אחד משבעת המינים שבו התברכה הארץ. מהמזרח התיכון הובאו עצי הזית על ידי סוחרים פיניקים למדינות שונות באגן הים התיכון. כיום יצרניות שמן הזית הגדולות בעולם הן יוון, איטליה וספרד. בישראל מגדלים כ-9,000 טון זיתים למאכל ומייצרים כ-7,500 טון שמן זית (מסע אחר).

לאורך ההיסטוריה שימוש אחד חשוב מאין כמוהו – שמן למנורות כדי להאיר את הלילה. עץ הזית היה בעצם תחנת החשמל של פעם.

משל יותם (ספר שופטים ט' 8-15) ממחיש באופן ציורי את תפקידו המרכזי של הזית בתקופת התנ"ך והוא מתאר יפה גם את טבע האדם ואת סולם הערכים של עם ישראל בתקופת השופטים:
הלוך הלכו העצים למשווח עליהם מלך.
ויאמרו לזית: מלכה עלינו!

ויאמר להם הזית: החדלתי את דשני אשר בי יכבדו אלקים ואנשים והלכתי לנוע על העצים?

בעיני אבותינו, עשיית שמן הזית (הדשן במשל) נחשבה כטובה ומכובדת יותר מאשר האפשרות להפוך למלך (לנוע על העצים במשל). בסיומו של המשל נבחר האטד, שהוא קוץ חסר תועלת, להיות מלך העצים.

שורשים עמוקים

הזית הוא לא רק עץ. הוא גם סמל לשורשיות, לקשר לאדמה, למורשת. על מקומו בחיי הכפריים בגליל אפשר ללמוד מפתגם ערבי שאומר: אלוהים נשמע בעץ הזית. במסורת הערבית, הזית הוא אחד מסמלי ה"צומוד" (הקשר לאדמה). כך, שלא בטובתם, הפכו עצי הזית גם לסמל של ויכוחים ומאבקים מרים בין יהודים לערבים

אבל עצי זית יכולים להיות גם מקור לשיתוף פעולה וליחסים טובים. כך, למשל, בבית הבד של פרץ פז, ביישוב הקהילתי אבטליון שבגוש שגב. "לפני שנים אחדות החלטתי להתיישב כאן. במסיק הראשון ביקשתי לבקר בבית בד של משפחה ערבית. נכנסתי, ראיתי את השמן הירוק יוצא מאחד המכלים והבנתי שמצאתי את ייעודי בחיים", הוא מספר. "את האבנים קניתי בכפר מנדא, יחד עם אבו מוסטפא. היה שם בית בד שלא עבד, וקנינו את האבנים שלו – כל אחד לקח חלק לבית הבד שלו. השאר, כמו שאומרים, היסטוריה (גליה גוטמן, מסע אחר)

להרחבה על מסיק הזיתים בגליל, כולל סרטונים -

<https://www.masa.co.il/article/%D7%9E%D7%A1%D7%99%D7%A7-%D7%94%D7%96%D7%99%D7%AA%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%92%D7%9C%D7%99%D7%9C/>

עץ הזית וסמלים של שלום

ניתן להשתמש להכנת כרזות של הילדים / חשיבה על סמלים בהקשר של מלחמה ושלום, שלום מסוגים שונים אחד הסמלים הידועים של מושג השלום היא היונה הלבנה, לעיתים כשהיא מחזיקה בפיה עלה או ענף של עץ זית. מקורו של סמל זה בתיאור המופיע בספר בראשית בו מתוארת היונה שנשלחה על ידי נח בתום המבול למצוא יבשה. היונה שבה אל תיבת נח ובפיה עלה זית שסימל את תום המבול. גם במסורת היוונית העתיקה סימל עץ הזית את השלום. הזית היה אחד מסמליה של האלה אתנה מהמיתולוגיה היוונית, שנחשבה לאלת החכמה ואלת מלחמת המגן. בעת העתיקה נהגו חיילי האימפריה הרומית להיכנע כשהם מניפים ענפי עץ זית כסימן של כניעה בדומה לדגל לבן בימינו. בעקבות מנהג זה התפתח בעת העתיקה מנהג לפיו מושיטים ענף עץ זית כסימן לשלום. הצייר פבלו פיקאסו תרם להפצת סמל זה בציור שצייר לקונגרס השלום שנערך בפריז באפריל 1949 בשנות השישים ענף זית סימל את הרצון לפירוק נשק גרעיני.

הבריטים ובחירתם בעלי הזית כסמל

ענף זית הוא סמל אשר שימש את שלטונות המנדט הבריטי כסימן רשמי בארץ ישראל בהזדמנויות שונות. הסמל שימש לייצוג כוחות הצבא הבריטי שגויסו בארץ ישראל, וכמו כן, הופיע על גבי מטבעות מנדטוריים ועל חלק מהבולים שהופקו בתקופת המנדט.

ישנן מספר סברות הנוגעות לסיבת הבחירה בענף-הזית כסמל של ארץ ישראל המנדטורית. מקובל להעריך כי במסגרת ניסיונו של ממשל המנדט להימנע משימוש בסמלים דתיים, נבחר ענף הזית כסמל אוניברסלי לשלום. כמו כן, ייתכן כי הסמל נבחר מכיוון שהזית הוא עץ נפוץ בגאוגרפיה הארץ-ישראלית.

תוספות

פורטל פדגוגי – מסיק הזיתים, הזית – יחידות למידה מגוונות
https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/ivrit-drozim/yesodi/noseem-nilmadim/amesik-eth-zayt/

מדללה חמדאן – סבתא רבא ועץ הזית (מתוך האתר הרב דורי, סיפור משפחתי של משפחה דרוזית ברמה"ג)
<http://www.ravdori.co.il/stories/%D7%A1%D7%91%D7%90-%D7%A8%D7%91%D7%90-%D7%95%D7%A2%D7%A5-%D7%96%D7%99%D7%AA-%D7%90%D7%97%D7%93/>

<https://www.wildflowers.co.il/hebrew/ReadMore.asp?ID=477>

פעילות באתר גלים על המסיק
arabicg/unit/%D9%85%D9%88%D8%B3%D9%85-/https://www.galim.org.il-%D9%82%D8%B7%D9%81-D9%88%D9%86/0?lang=he%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%8A%D8%AA%

לינקים כלליים לשימוש לאורך השנה

[אתר תרבות יהודית ישראלית](#)

[תל"י -תרבות יהודית ישראלית פלורליסטית](#)

[דורות – צירי זמן יהדות וישראליות](#)

[מכון שיטים](#)

[קדמה](#)

[המדרשה באורנים](#)

[מכון הרטמן](#)

[הגדרת רב תרבותיות בתוך -האנציקלופדיה של הרעיונות](#)

הנושא הבא -

בחירות

שבוע רבין

סתיו

רגשות

